

7

Πως και γιατί φθάσαμε ως εδώ

οικονομική κρίση

Κρίση 23/4

Προσδοκίες αναζήτησης

μαζ' κόσμ

Προτού οι πολίτες ψηφίσουν στις επερχόμενες εκλογές αξίζει να ξαναθέσουμε το ερώτημα: Ξεκινώντας από την αρχή της Μεταπολίτευσης, ποιες εξελίξεις μάς οδήγησαν στη σημερινή ζοφερή κατάσταση; Νομίζω πως μια ικανοποιητική απάντηση πρέπει να κινηθεί σε τρία επίπεδα – το παγκόσμιο, το ευρωπαϊκό και το εθνικό.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, στη δεκαετία του '70 παρατηρούμε το απότομο άνοιγμα των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών, την ένταση των ανισοτήτων (ενδοκρατικών και διακρατικών) και τη διασφάλιση/νομιμοποίηση του νεοφιλελεύθερου συστήματος από την ηγεμονική καπιταλιστική δύναμη των ΗΠΑ. Αυτή η εξέλιξη είχε προηγουμένο. Στα μέσα του 19ου αιώνα (1860-1914) παρατηρούμε ένα παρόμοιο φαινόμενο. Την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων, την ένταση των ανισοτήτων και την ηγεμονική διαχείριση του παγκόσμιου *laissez-faire* από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η βασική διαφορά μεταξύ των δύο παγκοσμιοποιήσεων είναι ότι στην τωρινή οι μηχανισμοί της παγκόσμιας αγοράς έχουν διεισδύσει στις περιφέρειες όλων των κρατών κατά τρόπο που ήταν, για τεχνολογικούς λόγους, αδύνατος στον 19ο αιώνα. Για παράδειγμα, σήμερα μια πολυεθνική όπως η Sony έχει παρακλάδια όχι μόνο σε όλες τις πρωτεύουσες της οικουμένης αλλά και στις περισσότερες πόλεις της κάθε χώρας. Αυτού του είδους η διείσδυση δεν συρρικνώνει μεν το κράτος-έθνος, αλλά μειώνει σημαντικά την αυτονομία του. Το κράτος δεν είναι πια σε θέση να ελέγξει (μεταξύ άλλων) τις κινήσεις των κεφαλαίων μέσα στα εθνικά σύνορα. Κάθε προσπάθεια σοβαρού ελέγχου από την κυβέρνηση ή από τα συνδικάτα οδηγεί τις επιχειρήσεις σε χώρες

που η χώρα τους εισπράττει μέσω μιας ευρωπαϊκής αγοράς όπου δεν υπάρχουν κεντρικοί μηχανισμοί ανακατανομής του πλούτου που η ευρωζώνη παράγει. Επιπλέον, η πολιτική της άγριας λιτότητας που η τρόικα, μέσω των δύο μνημονίων, μας έχει επιβάλει δεν εντείνει μόνο την ύφεση, αλλά και καθιστά την αποπληρωμή του χρέους ακόμη πιο δύσκολη. Και παρ' όλες τις ως τώρα αποτυχημένες προσπάθειες, η γερμανική κυβέρνηση εξακολουθεί μια αδιέξοδη νεοφιλελεύθερη πολιτική που ρίχνει παγωμένο νερό στις ήδη παγωμένες οικονομίες του ευρωπαϊκού Νότου.

Στην Ελλάδα, ο κύριος παράγοντας που οδήγησε στο σημερινό αδιέξοδο είναι ο άκρως πελατειακός τρόπος λειτουργίας του μεταπολιτευτικού κομματικού συστήματος της χώρας (κυρίως των δύο κομμάτων εξουσίας). Συγκεκριμένα, στον 19ο αιώνα είχαμε ένα ολιγαρχικό, αποκεντρωμένο πελατειακό σύστημα όπου τα κόμματα ήταν «λέσχες προυχόντων» χωρίς εκτεταμένη, μόνιμη κομματική οργάνωση στην περιφέρεια. Στον Μεσοπόλεμο, παρ' όλες τις προσπάθειες του Βενιζέλου, τα κόμματα έγιναν πιο συγκεντρωτικά και πιο οργανωμένα, χωρίς όμως να χάσουν τα πελατειακά και λαϊκιστικά χαρακτηριστικά τους. Τέλος, στη Μεταπολίτευση τα κόμματα μαζικοποιήθηκαν χωρίς να εκδημοκρατισθούν, χωρίς δηλαδή να μεταλλαχθούν σε λιγότερο πελατειακά, σε «κόμματα αρχών».

Η μαζικοποίηση της κομματικής οργάνωσης σε ένα διευρυμένο πελατειακό πλαίσιο σήμαινε και τη μαζικοποίηση της διαφθοράς, της αδιαφάνειας και του άκρατου κομματισμού. Οι μαζικές κομματικές οργανώσεις διεισδύσαν την περιφέρεια δημιουργώντας γραφεία στις πιο απόμακρες περιοχές της χώρας. Διείσδυσαν επίσης σε όλους τους θεσμικούς χώρους της κοινωνίας επιβάλλοντας μια κομματικο-συντεχνιακή λογική από τα επαγγέλματα ως το Πανεπιστήμιο. Ετσι, περάσαμε από την κομματική στην κομματικοκρατική δημοκρατία. Πέρασαμε σε μια κατάσταση όπου η διαβρωμένη από τα κόμματα κοινωνία πολιτών δεν μπορεί να λειτουργήσει ως ανάχωμα, ως αντίβαρο στον κομματικοκρατικό επεκτατισμό και στην πολιτική αουδοσία.

Ετσι, οι πολιτικές ελίτ ενδιαφέρθηκαν και εξακολουθούν να ενδιαφέρονται λιγότερο για το γενικό και περισσότερο για το κομματικό συμφέρον. Λιγότερο για τον εκσυγχρονισμό και την ορθολογικοποίηση του βαθιά αντιαναπτυξιακού κράτους και περισσότερο για το βόλεμα της κομματικής πελατείας στη δημόσια διοίκηση. Λιγότερο για την οικονομική ανάπτυξη και περισσότερο για την αναπαραγωγή και τη διεύρυνση πελατειακών δικτύων. Μέσα σε αυτό το εθνικό πλαίσιο και με δεδομένες τις δυσμενείς παγκόσμιες και ευρωπαϊκές συνθήκες, η χώρα μας έμοιαζε με μια ταχεία αμαξοστοιχία που κατευθυνόταν χωρίς φρένα στον γκρεμό. Το φινάλε ήρθε με τις δύο τελευταίες εκλεγμένες κυβερνήσεις που λειτούργησαν με πλήρη αουδοσία και αναποτελεσματικότητα.

Συμπερασματικά, η κινητικότητα του κεφαλαίου που η τωρινή νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση έκανε δυνατή, η «άνιση ανταλλαγή» στο επίπεδο της ευρωζώνης μεταξύ Βορρά και Νότου καθώς και η υφεσιακή στρατηγική της κυρίας Μέρκελ δημιούργησαν το ασφυκτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα ελληνικά κόμματα εξουσίας έπαιξαν ένα άκρως ανεύθυνο πελατειακό και λαϊκιστικό παιχνίδι που αναπόφευκτα οδήγησε στο τωρινό αδιέξοδο.

«ανταλλαγή» της ανταλλαγής του ορεισιακής της κυρίας ούργησαν ό πλαίσιο οίο τα υσίας τελατειακό ό παιχνίδι

όπου η εργασία είναι φθηνή, οι συνθήκες εργασίας χειρότερες και η κοινωνική νομοθεσία σχεδόν ανύπαρκτη. Αυτό δημιούργησε μια έντονη ανισορροπία μεταξύ κεφαλαίων και εργασίας, που θυμίζει την ανισορροπία που υπήρχε στον 18ο αιώνα. Τότε ήταν γιατί η εργατική τάξη δεν ήταν οργανωμένη. Σήμερα έχει μεν οργανώση αλλά δεν μπορεί να εμποδίσει τη φυγή των κεφαλαίων και άρα την άνοδο της ανεργίας.

Δεν είναι λοιπόν περίεργο ότι στη χώρα μας, ακόμη

και πριν από την οικονομική κρίση, πολλές επιχειρήσεις μετακόμισαν στη Βουλγαρία και αλλού δημιουργώντας ανεργία και οικονομική συρρίκνωση – κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα. Επιπλέον, με την κρίση βλέπουμε και τη μαζική φυγή των κραθίτες σε ξένες τράπεζες. Αυτό προκάλεσε την αδυναμία των εγχώριων τραπεζών να παράσχουν την αναγκαία ρευστότητα στην αγορά, με αποτέλεσμα το κλείσιμο χιλιάδων επιχειρήσεων.

Στον χώρο της ευρωζώνης, η εξέλιξη που επέτεινε την κρίση είναι μια δομική «άνιση ανταλλαγή» μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων οικονομιών του Βορρά και των λιγότερο ανταγωνιστικών οικονομιών του Νότου. Αυτό σημαίνει μια συστηματική μεταφορά πόρων από τις δεύτερες προς τις πρώτες – μεταφορά που, σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, είναι πιο σημαντική από τη βοήθεια που οι Βρυξέλλες μάς δίνουν. Αρα οι γερμανοί φορολογούμενοι που διαμαρτύρονται για τα χρήματα που ξοδεύουν στηρίζοντας τους «άσωτους» Έλληνες ξεχνούν τα πολύ πιο σημαντικά ποσά

... που η χώρα τους εισπράττει μέσω μιας ευρωπαϊκής αγοράς όπου δεν υπάρχουν κεντρικοί μηχανισμοί ανακατανομής του πλούτου που η ευρωζώνη παράγει. Επιπλέον, η πολιτική της άγριας λιτότητας που η τρόικα, μέσω των δύο μνημονίων, μας έχει επιβάλει δεν εντείνει μόνο την ύφεση, αλλά και καθιστά την αποπληρωμή του χρέους ακόμη πιο δύσκολη. Και παρ' όλες τις ως τώρα αποτυχημένες προσπάθειες, η γερμανική κυβέρνηση εξακολουθεί μια αδιέξοδη νεοφιλελεύθερη πολιτική που ρίχνει παγωμένο νερό στις ήδη παγωμένες οικονομίες του ευρωπαϊκού Νότου.